Ne irigyeljük

Olvasom a tanács határozatát, melyben kimondja: hogyan valósul meg egy községben a közművelődési törvény. Aztán azt is olvasom, hogy ezer tennivaló is akad ehhez a községben. Az ezer sok minden között is egyetlen tétel ragadja meg igazán a figyelmemet. Ez pedig nem más, minthogy a törvény megvalósításáért ki, menynyiben vállal felelősséget. A sorból, mert azért sokan vannak, toronymagasan emelkedik ki egy ember.

Ő a községben működő Művelődési Ház igazgatója.

Amit az igazgató **vállal** ezügyben, az külön méltó a figyelmünkre. Ezért hát lássuk: mi jut neki ebből a gyönyörű teherből? Íme az igazgató legfontosabb feladatai, tennivalói. És, hadd mondjam rögtön, az elején: nemcsak az alábbi munkákat, tehát a feladatokat, hanem azokért a felelősséget is **vállalja** a Ház igazgatója.

Tehát:

A határozat mondja — a Ház igazgatója segíti a községben dolgozó szocialista brigádok művelődését, esetenként összeülteti a brigádvezetőket, ha a feladat megkívánja, a brigád tagjait is, és megvitatja velük, egy-egy témakörben, ami a tanulásukhoz szükséges, hogyan szerezhetnek újabb és újabb ismereteket. A brigádtalálkozókon, de más jellegű „randevúkon" is, ahol a művelődésről ejtenek szót, vagy rendeznek vitát — előadó a Ház igazgatója, ha kell vezeti a vitát. Megszervezi a községben, az üzemekben — ahol éppen igénylik! — a brigádvezetők klubját, kidolgozza annak programját, irányítja a tevékenységét. A könyvtár vezetőjével, igazgatójával együtt, és egyetértésben, ajánló jegyzéket készít és juttat el a brigádoknak politikai, szakmai és szépirodalmi művekből, a legjobban használható könyvekből, persze, majd megszervezi, előkészíti és megrendezi a brigádvetélkedőket. A továbbjutókat pedig benevezi a járási, ha még tovább mennek, a megyei döntőre, s ha kell, annál tovább is.

Gondoskodik róla, hogy nemcsak a saját községében, hanem a környező falvakban is, folytonos legyen a helytörténeti kutató-, illetve gyűjtőmunka. Ezt a mozgalmat meg azzal segíti, hogy a siker érdekében honismereti kirándulásokat szervez, ha úgy hozza — vezet, és menet közben arról is gondoskodik, hogy ha már eljöttek a vendégek, ismerjék, szeressék is meg a közvetlen környezetüket, és a szép látványa mellett — lehetőleg! — ismereteket is szerezzenek közben. A Ház igazgatója javítja, segíti az ifjúsági klubok munkáját. Eszmeileg, szakmailag, tudásával segíti az alakuló klubok „születését"; szervezi és mindegyikben garantálja is a tartalmas, a közművelődési törvény szellemének megfelelő munkát. A fiatalok klubjának mindenkor megadja a szükséges módszertani segítséget, hogy erősödjenek, izmosodjanak, és a fejekben is világosodjanak a gondolatok! A községben dolgozó, tanuló fiatalokat bevonja a közművelődést megvalósító munkába.

Szellemében támogatja, szervezi s irányítja a Nők Klubját. A klub vezetőinek segítségével kidolgozza a programot, megrendezi az ismeretterjesztő előadásokat, nemegyszer ő maga az előadó. Gondoskodik róla, hogy a községben működő üzemekből, szövetkezetekből, intézményekből el is járjanak az asszonyok meg a lányok a klubba: tanuljanak, politizáljanak, vitatkozzanak, vagy csak egyszerűen beszéljék meg „közös dolgainkat". A Ház igazgatója gondoskodik aztán a tanyákon élők művelődéséről is: ahol erre lehetőség nyílik, megrendezi a tanyai-esteket, és ismerteti a tanyák lakóival a községpolitikai-művelődési terveket, bizonyítja a művelt ember előnyét az elmaradottakkal szemben! Intézkedik! — igen: intézkedik —, hogy legalább a tanyacsoportok „valamelyik szegletében" fiókkönyvtárak működjenek, s ott könyvek is legyenek, sőt esetenként cseréljék is a könyveket!

Az általános műveltség növelése érdekében „beiskolázza" azokat a felnőtteket, akik — valamikor — kimaradtak. Számukra megszervezi az alapismereteket adó tanfolyamokat, hogy könnyebben „felvételizzenek". Szükség esetén személyesen konzultál velük — csak tanuljanak. A Házban rendszeresen megszervezi és irányítja a szakmai ismereteket felújító-felfrissítő tanfolyamokat. Intézkedik, hogy ezekre el is járjanak az illetékes „szakmabeliek"!

Kuriózum?

Ma még, sajnos, igen: a Ház igazgatója felelősséget vállal azért is, hogy mindent megtesz a környéken élő cigányok életszemléletének megváltoztatása, szépítése érdekében, hogy a cigányok is változtassanak a saját életmódjukon, és aztán mindent megtesz azért, hogy a nem-cigányok cigányokról vallott szemlélete-gondolkodása is megváltozzon, különben — így írja a határozat — „örökös kérdés marad a cigánykérdés"! A Ház igazgatója ehhez többek közt, működteti a cigánygyerekek klubját, a cigánykönyvtárat (ahová a gyerekek járnak!), a cigányszülők részére nevelő-pedagógiai jellegű előadássorozatot tart, közegészségről, erkölcsről, közerkölcsről, a közösségi szellemről, az emberek egymás közötti „közlekedési szabályairól", jogokról meg kötelességről — a cigánygyermekek jövője érdekében.

Nem véletlenül áldozunk néhány sort a kérdésre, tettük ezt azért, mert — a kuriózitáson túl — ez a kérdés is része a hazai közművelődésnek. A tanács határozata egyébként azt is kimondja, hogy a művelt ember a környezetét, de a szomszédját sem hagyja magára; a környezetét is műveli, a szomszédját meg segíti. Ebből a meggondolásból, és ilyen ügyekben vállal a Ház, a Művelődési Ház igazgatója gyönyörű felelősséget.

Azt mondaná most a költő:

Vajh, ha mindenki így tenne!

BALOGH GYÖRGY

Simai Mihály

Reklámparódiák

1. SEMMI SE JÓ NEKIE

Fene azt az elit belit,
nem kell neki a mirelit!

2. BORCÉGÉR

Ez a vinkónál is vinkóbb,
hideg vizet igyék inkább!

3. NEKED AJÁNLOM, MERT...

Számomra megpróbáltatás a negró.

4. A LEGSZEBB SZÓ

Mikor bőg a hőburája,
mikor fáj a bőrkúrája,
mikor szűk a bő ruhája,
mikor üstben fő puhára
— gondoljon a,
gondoljon a
FÓBUHÁ-ra!

5. CSAK NÁLUNK, CSAK ÖNNEK

Lám, vödör
a nem vidor;
önre vár e hamvveder.
Az ember, ki ilyet kaphat,
kéjmámorban hamvad el!

Szegediek Nagybányán

A Móra Ferenc Múzeum Képtárában április végéig látható a *Nagybányai művészet* című kiállítás. A három szinten elhelyezett 62 mű alkotói között szegedi születésű, vagy Szegeden élt festő nevét hiába keressük. Épp ezért hasznos lehet, ha fölsoroljuk városunk azon művészeit, akik megfordultak Nagybányán. A gazdag névsor szemléletesen bizonyítja, hogy a század első két évtizedének naturalista—plein air—impresszionisztikus szegedi festészete nagybányai gyökerű.

PAPP Gábor (1872—1931) az egyetlen szegedi, aki az iskola alapításának évében (1896) Nagybányán dolgozott. Münchenben, 1895-ben kezdte tanulmányait Hollósynál, majd 1896 májusában együtt ment mesterével Nagybányára. Hollósy leveléből *(Nyugat, 1918/24. sz.)* és Juhász Gyula cikkéből *(Tűz, 1919. jan. 30.)* tudjuk, hogy a legendás hírű művészetpedagógus a legtehetségesebb növendékének tartotta. 1902-ben is a telepen dolgozott, de nem az iskola keretében. A nagybányai festészetet bemutató visszatekintő kiállításon (1912) két képpel *(Szellemidézők, Csolnakázás)* szerepelt.

TÓTH Molnár Ferenc (1867—1936) Münchenben tanult: 1892-től Hollósynál, 1893-tól az akadémián. Föltehetően Hollósy hívására töltötte az 1897-es nyarat Nagybányán. A bányaiak első csoportkiállításán (Műcsarnok, 1897.) egy rajzot állított ki a Hollósy-iskola termében.

NYILASY Sándor (1873—1934) a párizsi Julian-iskola növendéke volt, amikor Thorma 1897-ben meghívta Nagybányára. (Párizsból együtt is utaztak oda a nyár elején.) Nyilasy öt képet festett a telepen, két alakos kompozíciót *(Esti harangszó, Betlehem)* és három *Tájképet*. Mind az ötöt kiállította az első csoportkiállításon. A következő nyarat is Nagybányán töltötte. Tíz képet festett *(Rákász, Kertrészlet, Réten* stb.), melyek szerepeltek a második csoportkiállításon (1898). Legsikerültebb alkotását *(Magvetők)* az állam vette meg. Tersánszky a művésztelepről szóló regényében *(A félbolond, Bp. 1947.)* őt is említi: *„...a többi utcagyerek társaságában én is hordoztam a kazettát és állványt a festők után. Nyilasy Sándortól egy hatost kaptam és elbeszélgetett velem."*

KÁROLYI Lajos (1877—1927) is a müncheni Hollósy-iskolával ment Nagybányára, 1898-ban. Hollósy több levélben megbecsüléssel és elismeréssel említi a nevét. A második csoportkiállításon a Hollósy-iskola termében szerepelt hat munkájával. (Mind a hat a *Tanulmányfej* címet viselte.)

Tersánszky említett regényének egyik szereplője így jellemzi a tolsztojánus, vegetáriánus Károlyit: *„...A lábán fasarut viselt, szíjas, vastag fasarut. Ő gyártotta ezt. Három utcával előbb hallotta, hogy Károlyi jön, úgy kattogtak a háziipar remekei a lábán. És tudja, mivel táplálkozott...? Répával, cseresznyével, nyers káposztával, papsajttal és bükkmaggal az erdőről, úgy, ahogy mondom. Tolsztojhoz... kiment látogatást tenni... és eszmecserélni. De kétezer-néhányszáz kilométer kutyagolás után csak a Tolsztoj kastélyát látta kívülről, amit akármelyik képeslapon is megnézhetett volna magának."* (Tersánszky téved, Károlyi beszélt Tolsztojjal!)

SZÖRI József (1878—1914) jogi tanulmányait megszakítva, 1900 őszén utazott Münchenbe, a Hollósy-iskolába. A következő év tavaszán követte mesterét Nagybányára. Hollósy, aki Károlyinak is kért „stipendiumot", Szöri előrehaladásával is meg volt elégedve. K. *Lippich* Eleknek írt levelében (1901. máj. 16.) az ő számára is ösztöndíjat kért: *„Frischauf, Rudnay, Szöri... ha ösztöndíjat nem kaphatnának, rögtön segélyért fognak folyamodni — ezekre kérlek különös figyelemmel lenni..."* Hollósy 1901 őszén elvi ellentétek miatt szakított a művészteleppel, a következő nyarakon máshová vitte tanítványait. A mester igazolása szerint, Szöri 1902 elején Münchenben folytatta nála tanulmányait.

PAROBEK ALAJOS NAGYBÁNYÁN (1914—15)

KUKOVETZ Nana (1885—1919) két ízben járt Nagybányán. Először 1902-ben tanult a telepen. Második ott-tartózkodásáról tudunk többet. Thorma igazolása szerint a festőnő 1906. április 18-án érkezett Nagybányára. Június 14-én kelt levelében 200 korona segély folyósítását kérte szülővárosától. (A felét meg is kapta.) Innen tudjuk a lakcímét is: Nagybánya, Veresvízi út 26. szám. Két igazolás is fönnmaradt. Az egyik szerint július végéig — Ferenczy megérkezéséig — Kukovetz Thormánál tanul. Az augusztus 3-án kelt bizonyítvány szerint már Ferenczy Károly irányítja a szegedi lány tanulmányait.

BRUMMER József (1883—1945) útja Zombortól Szegeden át Párizsig és New Yorkig ívelt. Nagybányán három nyarat (1905—1907) töltött, tanulmányait Réti irányította. 1907 őszén Párizsba ment, ahol Rodinnál szobrászatot, Matisse-nál festészetet tanult. Végül dúsgazdag New York-i műkereskedőként ismerte meg a művészi világ. Tudomásunk szerint 1922-ben járt utoljára Szegeden.

HELLER Ödön (1878—1921) két nyáron, 1906-ban és 1907-ben időzött Nagybányán. Nem tudjuk, hogy kinél tanult, bár korai képei Thorma hatásáról tanúskodnak. Nagybányai tárgyú munkáit *(Nagybányai erdőrészlet, Nagybányai hegyek között, Nagybányai kislány vörös ernyővel)* szegedi kiállításokon is bemutatta.

KÓRÓDY Elemér (1899—?) érdekes és elfelejtett alakja Szeged művészeti múltjának. Soborsinban született, de iskoláit már városunkban végezte. A Radnóti gimnázium elődjében, az állami főgimnáziumban érettségizett. Nagybányán 1906-ban és 1910-ben dolgozott. Párizsba húzta a szíve, ott telepedett le, munkával szerepelt Londonban is. Kiállított a Függetlenek Szalonjában (1913), és a minden újért lelkesülő Apollinaire kritikájában az ő nevét is említi!

VÍGH Ferenc (1881—1849) szobrászművészként ismert, de szívesen festegetett is. A szabadiskola 1906-i névsorában találkozunk a nevével. Egyik önéletrajzában (1947) írtak szerint nyolc hónapot töltött Nagybányán.

Az 1906-os évben tehát 5 szegedi (Brummer, Heller, Kóródy, Kukovetz és Vígh) dolgozott Nagybányán!

BODZÁSY István (1889—?) érettségije után ment Nagybányára, és az 1907-es nyarat töltötte ott. Mestere Iványi-Grünwald Béla volt. Egyik méltatója szerint 1910 és 1913 között is a telepen dolgozott, de ezt nem igazolja a Réti István által vezetett névsor. A makói születésű, de Szegeden letelepedett művész a háború utáni években — föltehetően 1922-ben — Berlinbe, később Párizsba ment. Ő tervezte — meglepően modern fölfogásban — a Szegeden kiadott *Lírai Antológia* (1922) címlapját, amely József Attila, Berczeli A. Károly, Hont Ferenc stb. verseit mutatta be.

TÓTH István Jenő (1887—1967) aki Károlyi Lajosnál kezdte festészeti tanulmányait, 1913-ban dolgozott a művésztelepen.

PAROBEK Alajos (1896—1947) érettségije után, 1914 nyarán utazott Nagybányára. Tanulmányait Ferenczy és Thorma irányította. A következő nyarat is a telepen töltötte. Ez évben ő nyerte el a legtehetségesebb növendék részére — Szatmár megye által — fölajánlott ösztöndíjat. A sikerről a *Délmagyarország* is beszámolt *(1916. febr. 22.)*.

BERNÁTH Aurél, aki ekkor szintén Nagybányán tanult, az *Utak Pannóniából* (Bp. 1960.) című önéletrajzi regényében emlékezett vissza megismerkedésükre Parobek az egyetlen szegedi, akiről Nagybányán készült fénykép maradt fönn.

VÁGÓNÉ Berényi Margit (1901—1945), aki rövid élete végefelé költözött Szegedre, itt kiállított (1943), és szegedi földben is nyugszik, az 1923-as év nyarát töltötte Nagybányán.

Cikkünkben teljességre törekedtünk, de minden további adatot — különösen az elfelejtett Kóródyról és Bodzásyról — szívesen veszünk. Említettünk olyan művészt is, Szöri Józsefet, aki Réti monográfiájában *(A nagybányai művészet, Bp. 1954.)* nem szerepel. Joachim József ott járt pedig — Réti ellenére — egyelőre nem látjuk bizonyítottnak.

Ha meghatározó jelentőségű művész nem is volt a szegediek között, a magyar piktúrát megújító iskolában nagy többségükben megfordultak.

APRÓ FERENC